

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS

a tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárások törvényességének vizsgálatáról

A Legfőbb Ügyészség 2008. évi vizsgálati tervének A/2. pontja szerint a Büntetőbírószági Ügyek Osztályának feladata a tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárások törvényességének vizsgálata.

A vizsgálat célja annak megállapítása, hogy az ügyész betartja-e a Btk. és Be. rendelkezéseit az ügy nyilvános ülésen való elbírálásának indítványozásánál, továbbá a bíróságok a Btk. 85/A. §-ának illetve a 87/C.-ának alapul vételével határozzák-e meg a szabadságvesztés mértékét.

A vizsgálat a 2007. június 1. és december 31. között jogerős ügydöntő határozattal befejezett ügyekre terjedt ki.

I.

A vizsgálat jogi, és ténybeli háttere

A Be. XXVI. Fejezete tartalmazza a tárgyalásról lemondás alapján folytatott külön eljárás szabályait, amely lehetőséget ad a terhelt beleegyezése és az ügyész indítványa esetén az ügy nyilvános ülésen, bizonyítás mellőzésével történő elbírálására.

A Be. 534. §-ának (1) bekezdése, és az 535. §-ának (1) bekezdése értelmében az ügyész az ügy körülményeinek, így különösen a terhelt személyének és az elkövetett bűncselekménynek a figyelembe vételével akkor indítványozhatja az ügy nyilvános ülésen való elbírálását, ha a terhelt:

- a nyomozás során, vagy a nyomozás befejezése után a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomást tett, és
- kezdeményezi az ügy nyilvános ülésen való elbírálását, továbbá
- a terhére rótt bűncselekmény nyolc évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő.

A Be. 534/A. §-ának (1) bekezdése értelmében ügyészi indítványra tárgyalásról lemondásnak a nyolc évi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő cselekmény miatt is helye van azzal a terhelttel szemben, aki a bűncselekményt bünszervezetben követte el, és a nyomozás során az ügy, illetőleg más büntető ügy bizonyításához hozzájárulva az ügyésszel, illetőleg a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködött, de a nyomozás megszüntetésére bármely okból nem került sor.

Az ügy körülményeinek, így különösen a terhelt személyének, és az elkövetett bűncselekménynek a figyelembe vétele az ügyész részéről a Btk. 83. §-ának (1) bekezdésében írt büntető anyagi jogi rendelkezés körültekintő alkalmazását kívánja meg. Ezt szem előtt tartva az ügyész akkor indítványozhatja az ügy nyilvános ülésen történő elbírálását, ha a Btk. 37. §-ában meghatározott büntetési célok a tárgyalásról lemondás esetén a Btk. 85/A. §-a és 87/C. §-a értelmében alkalmazható lényegesen csökkentett tartamú büntetési tétel alapján kiszabható büntetés alkalmazásával is elérhetők.

A büntetőeljárásról szóló törvény 2000. március 1-jétől tartalmazza a tárgyalásról lemondás szabályait, a jogalkotó deklarált szándéka szerint eljárást egyszerűsítő, egyszersmind munkaterhet csökkentő eljárási formaként a bíróság elé állítás, valamint a tárgyalás mellőzésével folytatott eljárás mellett. Az eltelt nyolc év alatt azonban, szemben a bíróság elé állítással és a tárgyalás mellőzésével folytatott eljárásokkal, a tárgyalásról lemondás, mint eljárási forma az ügyek elintézésében alig kapott szerepet.

A jogintézmény sorsának ilyen alakulásában az ügyésznek döntő szerepe van, hiszen a tárgyalásról lemondás szabályainak alkalmazása azon múlik, hogy elfogadja-e a terhelt nyilvános ülés tartására irányuló kezdeményezését. A bíróság a Be. XXVI. Fejezetének szabályai szerint csak ügyészi indítványra járhat el, ez pedig kizárólag az ügyész mérlegelésétől függ, kikényszeríteni sem a terhelt, sem a bíróság részéről nem lehet.

A bíróságok a jogerős ügydöntő határozattal elbírált ügyekben 2004-ben a terheltek 0,45%-ával, 2005-ben 0,43%-ával, 2006-ban 0,44%-ával, 2007-ben pedig 0,42%-ával szemben jártak el a tárgyalásról lemondás szabályai szerint. Az adatok jól mutatják, hogy a jogintézmény csak jelzésértékűen van jelen, stagnáló tendenciát mutatva. A vizsgálat e jelenség feltárásának okára is törekedett, megkísérelve egyben azt, hogy az elemzett ügyek alapján összefoglalja az ügyészi jogalkalmazás számára azokat az elveket, amelyeket a terhelt tárgyalásról lemondásra irányuló kezdeményezésének elfogadása során célszerű figyelembe venni.

II.

A vizsgált ügyek áttekintése

2007-ben a vádirattal megvádolt 87.107 személy közül összesen 370 terhelttel szemben került sor a tárgyalásról lemondás szabályainak alkalmazására, ez a szám a megvádolt személyek 0,5 %-át sem éri el.

A vizsgált időszakban az ügyész 134 ügyben, 164 terheltet érintően tett indítványt a tárgyalásról lemondás szabályai szerinti eljárásra. Ez a szám megyénkénti megosztásban az alábbi:

Főváros	2 ügy	2 terhelt
Baranya megye	5 ügy	10 terhelt
Bács-Kiskun megye	73 ügy	88 terhelt
Békés megye	1 ügy	1 terhelt
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	----	----
Csongrád megye	3 ügy	3 terhelt
Fejér megye	4 ügy	5 terhelt
Győr-M-Sopron megye	1 ügy	1 terhelt
Hajdú-Bihar megye	3 ügy	3 terhelt
Heves megye	4 ügy	5 terhelt
Jász N-Szolnok megye	14 ügy	16 terhelt
Komárom-E- megye	5 ügy	5 terhelt
Nógrád megye	----	----
Pest megye	8 ügy	9 terhelt
Somogy megye	----	----
Szabolcs-Sz-Bereg megye	----	----
Tolna megye	----	----
Vas megye	4 ügy	5 terhelt
Veszprém megye	1 ügy	1 terhelt
Zala megye	6 ügy	10 terhelt

Az ügyész 5 megyében nem tett indítványt nyilvános ülés tartására, Bács-Kiskun megyében a korábbi évekhez hasonlóan, viszonylag magas számban került sor a tárgyalásról lemondás szabályainak alkalmazására, míg a többi megyében 1 és 14 közötti ügyben fordult elő nyilvános ülés indítványozása.

Ebből a kimutatásból megállapítható az is, hogy a jogintézmény alkalmazásának hiánya, illetve minimális számbeli jelenléte - Bács-Kiskun megye kivételével - országos jelenség, nincs kirívó eltérés a többi 19 főügyészség gyakorlatában a tárgyalásról lemondás szabályainak alkalmazásában.

III.

A nyilvános ülésen történő elbírálás indítványozására vonatkozó eljárási szabályok megtartásának vizsgálata

Az ügyész a megvizsgált ügyek döntő többségében a nyomozás befejezése után, a vádemelés előtt tájékoztatta a terheltet a tárgyalásról lemondás lehetőségéről és annak következményeiről. A Legfőbb Ügyészség által adott iránymutatásnak megfelelően ezekre a meghallgatásokra olyan esetekben került sor, amikor az ügyész a terhelt erre irányuló kezdeményezésére az ügy nyilvános ülésen való elbírálásával egyetértett. A tárgyalásról lemondás lehetőségéről szóló tájékoztatás alakszerűségeit az ügyész megtartotta, a tájékoztatást minden esetben

jegyzőkönyvbe foglalta. A Be. 535. §-nak (4) bekezdése értelmében az ügyésznek a tájékoztatást követően azt is közölnie kell a terhelttel, hogy a kezdeményezést elfogadta. A terhelt meghallgatásáról felvett jegyzőkönyvekből megállapíthatóan az ügyész az esetek nagy részében ennek megfelelően járt el. Az elfogadást közlő nyilatkozat hiánya egyébként formai szabályszegés, hiszen az ügyész valamennyi esetben a vádiratban indítványt tett az ügy nyilvános ülésen történő elbírálására, a terhelt tehát legkésőbb a vádirat kézbesítésekor megismerte az ügyészi álláspontot.

Az ügyész a meghallgatás időpontjáról a terhelt védőjét valamennyi esetben értesítette. Amennyiben a terheltnek nem volt védője, és az ügyész a nyilvános ülés tartására irányuló kezdeményezést elfogadta, úgy a terhelt részére védőt rendelt ki.

A vizsgált időszakban nem került sor nyilvános ülés indítványozására együtt működő terhelttel szemben (Be. 534/A.§).

IV.

A vádképviselési tevékenység elemzése és értékelése

A vizsgált ügyek döntő többségében a bíróságok nyilvános ülésen, a vádirattal egyező tényállás és minősítés szerint jogerős marasztaló határozatot hoztak. Az ügy tárgyalásra utalására, a vádirat illetőleg tényállás módosítására, valamint fellebbezésre az alább részletezett ügyekben került sor.

A bíróság 5 esetben az eljárási szabályok megtartásával utalta az ügyet tárgyalásra. Az iratok alapján megállapítható, hogy ezekben az ügyekben egy kivétellel az ügyész számára előre nem látható ok miatt hiúsult meg a vád tárgyalásról lemondás keretében történő elbírálása. A bíróság egy ügyben a nyomozás során lefolytatott bizonyítást nem tartotta teljes körűnek.

Az ügyész vádmódosításai egyetlen esetben sem eredményezték a vádtól súlyosabb minősítés megállapítását, ezért ez okból nem is került sor az ügy tárgyalásra utalására.

A tárgyalásról lemondás szabályai szerint elbírált ügyekben két kivétellel a váddal, illetőleg a módosított váddal egyező tényállás és minősítés szerint állapította meg a bíróság a terhelték bűnösségét. Az eljárás megszüntetésére a vizsgált ügyek egyikében sem került sor, felmentő rendelkezést a bíróság az ügyész indítványával egyezően, a vagyon elleni bűncselekményeket érintő jogszabályváltozás miatt hozott.

A megvizsgált ügyekben a bíróság a büntetéseket kivétel nélkül a Btk. 85/A.§-ának valamint a 87/C. §-ának a figyelembe vételével, a törvényes keretek között szabta ki.

A bíróságok ügydöntő határozatait a vizsgált ügyek közül 126 esetben első fokon jogerőre emelkedtek, 8 ügyben került sor fellebbezés bejelentésére, ebből 3 esetben az ügyész, 5 esetben a terhelt és védője sérelmezte az elsőfokú ítéletet.

A vizsgálat tapasztalatainak összegzése

A Be. XXVI. Fejezetében szabályozott külön eljárás lényege egy sajátos kompromisszum a terhelt és az ügyész között, amelyben mindkét fél lényeges jogokról mond le, természetesen más indokok alapján. A terhelt megfosztja magát a jogorvoslati jogától a váddal egyező tényállás és minősítés alapján történő bűnösség megállapítása esetén, az ügyész pedig az általános büntetés kiszabási elvek alkalmazása helyett elfogadja, hogy a bíróság jelentősen csökkentett büntetési tételkeret alapul vételével szab ki büntetést a terhelttel szemben. A két fél közül a terhelt helyzete egyszerűbb, hiszen a bűncselekmény elkövetésének beismerése a korlátozott fellebbezési lehetőség elfogadása nélkül is nagy valószínűséggel marasztalást vonna maga után, a terhelt jogainak korlátozása ezért valójában csekély mértékű. Az ügyész felelőssége azonban kiemelkedő, hiszen az állam büntetőjogi igényének érvényesítőjeként, a büntetési célok szem előtt tartásával kell mérlegelnie azt, hogy a beismerő vallomásnak, a terhelt személyének, és a bűncselekmény tárgyi súlyának figyelembe vételével elfogadhatja-e a tárgyaláson folytatandó bizonyítási eljárás mellőzését, és elegendő-e a csökkentett büntetési tételkeret figyelembe vételével kiszabható büntetés.

Az ügyész fenti körülményeket mérlegelő tevékenységéből adódó különbségek eredményezik a tárgyalásról lemondás jogintézményének alkalmazásában mutatkozó országos egyenetlenséget, és ez a mérlegelő tevékenység a magyarázat arra is, hogy a jogintézmény nem vált, és nem is válhatott a cselekmény elkövetését beismerő terheltekkel szembeni eljárások meghatározó elintézési formájává.

Az ügyésznek a büntető igény érvényesítéséből adódó felelőssége az is, hogy törekedjen olyan joghátrány alkalmazására, amely alkalmas a büntetési célok elérésére, különös tekintettel a terhelt újabb bűncselekmény elkövetésétől való visszatartására.

A bíróság az általános büntetés kiszabási elvek szerint enyhítő körülménynek minősíti a terhelt beismerő vallomását, amely tehát ily módon már értékelést nyer a terhelt javára a büntetés kiszabása során. Ha ehhez a beismerő vallomáshoz, további, a büntető igény érvényesítése szempontjából jelentőséggel bíró körülmény nélkül a csökkentett büntetési tételkeret szerinti büntetés kiszabás lehetőségét is biztosítjuk, úgy a terheltet kétszeres előnyhöz juttatjuk, amely nyilvánvalóan nem megengedhető, és méltánytalan is azokkal a terheltekkel szemben, akik élnek a törvény adta jogukkal, és tagadnak, vagy nem tesznek vallomást.

A vizsgálat tárgyát nem képezte annak megállapítása, hogy az ügyészségek által vádemeléssel feldolgozott ügyek közül mennyi lett volna alkalmas nyilvános ülésen történő elbírálásra, de nem ebben az eljárási formában került elintézésre. A megvizsgált ügyek tapasztalatai alapján azonban lehetőség nyílik olyan elvek megfogalmazására, amelyek alkalmasak lehetnek az ügyészségek mérlegelő tevékenységének segítésére, és egységesítésére.

Sem a Btk., sem a Be. nem zárja ki, hogy a tárgyalásról lemondás alkalmazására sor kerülhessen különös, illetve többszörös visszaesővel szemben is. Ezekben az esetekben azonban az ügyésznek különös gonddal kell megvizsgálni azt, hogy az elkövetett bűncselekményre, és az ismert bűnösségi körülményekre is figyelemmel van-e olyan súlya a terhelt beismerő vallomásának, amely az enyhítő körülményként történő értékelésen túl indokoltá teszi a terhelttel szemben a lényegesen csökkentett büntetési tételkeret alkalmazását is.

Nyilvánvaló, hogy indokolt a tárgyalásról lemondás kezdeményezésének alkalmazása a bűnismétlővel szemben is, ha a beismerő vallomása döntően hozzájárul a jelentős tárgyi súlyú bűncselekmény felderítéséhez, a kárt megtérítette, együttműködik egy előreláthatóan hosszadalmas, nagy számú tanú kihallgatását igénylő bizonyítási eljárás leegyszerűsítésében.

Nem indokolt azonban a formális, súlytalan, az előélet miatt egyébként várhatóan súlyosabb büntetés kiszabásának elkerülése érdekében tett beismerő vallomás alapján a kezdeményezés elfogadása. Ezzel a bűnismétlő számára megnyílik az út az enyhe, újabb bűncselekmény elkövetésétől vissza nem tartó büntetés kiszabásához, amely a büntetés Btk. 37. §-ában írt céljaival ellentétes.

Indokolt ugyanakkor az ügy nyilvános ülésen történő elbírálását indítványozni, ha ezáltal elkerülhető a rendkívül hosszadalmas, jelentős számú tanú kihallgatását, és más bizonyítási eszközt igénylő kiterjedt, a rendelkezésre álló adatok tanúsága szerint kétséges kimenetelű bizonyítási eljárás lefolytatása (például a sorozat jelleggel elkövetett bűncselekmények esetében).

Célszerű a tárgyalásról lemondás szabályainak alkalmazása akkor is, ha a bűnösségre is kiterjedő terhelti beismerő vallomásnak kiemelkedő jelentősége van a jelentős tárgyi súlyú bűncselekmény felderítésében, a beismerő vallomás nélkül a bizonyítás nem lenne teljes körű.

Alkalmazható a jogintézmény azokban az esetben is, amikor a terhelt a beismerő vallomáson, és megbánáson túl további jóvátételt teljesít a sértett felé, és a közvetítői eljárás alkalmazása bármely okból elmaradt, vagy a törvény szabályozása folytán fogva kizárt.